

πανελλαδικές εξετάσεις 2026

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΜΑΘΗΜΑ

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

ΩΡΑ ΑΝΑΡΤΗΣΗΣ

10:24

φροντιστήρια
ΠΟΥΚΑΜΙΣΑΣ

Ο ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΟΣ ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑΚΟΣ ΟΜΙΛΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ Γ΄ ΤΑΞΗΣ
ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ – ΕΣΠΕΡΙΝΩΝ ΓΕΝΙΚΩΝ ΛΥΚΕΙΩΝ

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΕΞΕΤΑΣΗΣ: 3-6-2026

ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ
ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΘΕΜΑΤΩΝ

A1 α. 1. Σωστή

2. Λανθασμένη

A1β.i. Η αντωνυμία «αὐτοῖς» αναφέρεται στις φράσεις: τὰ ἐν τοῖς συναλλάγμασι, τὰ ἐν τοῖς δεινοῖς, τὰ περὶ τὰς ἐπιθυμίας, τὰς περὶ τὰς ὀργὰς.

ii. Η αντωνυμία «τούτων» αναφέρεται στη λέξη «τὰς ἐνεργείας».

B1. Ο Αριστοτέλης υποστηρίζει ότι οι ηθικές αρετές είναι επίκτητες. Στο απόσπασμα «Μαρτυρεῖ ... ἀγαθοὶ ἢ κακοὶ» προσθέτει ένα νέο επιχειρήμα για να ενισχύσει την άποψή του. Αν οι ηθικές αρετές ήταν ἐμφυτες, ὅλες οι ἐνεργείες των νομοθετῶν να κάνουν τους πολίτες καλούς θα ήταν μάταιες, αφού ὅλοι θα γεννιόντουσαν με ἢ χωρίς αυτές και οποιαδήποτε προσπάθεια δεν θα μπορούσε να μεταβάλλει αυτά τα χαρακτηριστικά.

Στη συνέχεια ο Αριστοτέλης προσθέτει ένα νέο επιχειρήμα λέγοντας ότι η αρετή του ανθρώπου γεννιέται και φθείρεται ἐκ τῶν αὐτῶν καὶ διὰ τῶν αὐτῶν, δηλαδή με τις ίδιες αιτίες (τις πράξεις των ανθρώπων) και με τα ίδια μέσα (την επανάληψη ὁμοίων πράξεων). Όταν, δηλαδή, ο άνθρωπος προβαίνει σε ηθικές πράξεις, τότε καλλιεργεί την ηθική αρετή και γίνεται ἐνάρετος. Όταν, αντίθετα, προβαίνει σε ανήθικες πράξεις, γίνεται ανήθικος και η αρετή φθείρεται και δημιουργείται η κακία. Οι ἔννοιες *γίνεται – φθείρεται* αποτελούν θεμελιώδες αντιθετικό ζεύγος ἤδη από τις ἀπαρχές της φιλοσοφικής σκέψης (κι ένα ἔργο του Αριστοτέλη ἔχει τον τίτλο *Περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς*). Ο Αριστοτέλης ἐπηρεασμένος από τους προσωκρατικούς φιλοσόφους, ἀλλὰ κυρίως από τους Πυθαγορείους, εἶχε προτίμηση στη χρησιμοποίηση ἀντίθετων φιλοσοφικῶν ἐνοιῶν. Οι δύο αυτές ἔννοιες μεταφέρονται στον χώρο της ηθικής.

Έτσι, για συγκεκριμένους λόγους και με την κατάλληλη ἀσκηση οι ἄνθρωποι κατακτούν την αρετή (*γίνεται*) και ακριβῶς για τους ἀντίθετους λόγους και με την ἀκατάλληλη ἀσκηση η αρετή ἐκφυλίζεται (*φθείρεται*). Το ρῆμα *φθείρεται* δεν χρησιμοποιεῖται με το βιολογικό του περιεχόμενο ἀλλὰ περισσότερο με την ἔννοια της ατελέσφορης προσπάθειας για την ἀτάκτηση της αρετῆς. Με

τη χρήση των επιρρημάτων *εὖ* – *κακῶς* αποδίδεται και η ποιοτική παράμετρος: *γίνεται* → *εὖ* → *ἀρετὴ* / *φθείρεται* → *κακῶς* → *κακία*.

Συνεχίζοντας με τη χρήση αναλογικής απόδειξης («ὁμοίως δὲ και τέχνη· ἐκ γὰρ τοῦ κιθαρίζειν και οἱ ἀγαθοὶ και κακοὶ γίνονται κιθαρισταί. Ἀνάλογον δὲ και οἰκοδόμοι και οἱ λοιποὶ πάντες· ἐκ μὲν γὰρ τοῦ εὖ οἰκοδομεῖν ἀγαθοὶ οἰκοδόμοι ἔσονται, ἐκ δὲ τοῦ κακῶς κακοί») ο Αριστοτέλης επαναλαμβάνει τα παραδείγματα από το χώρο των τεχνών με τους κιθαριστές και τους οικοδόμους γενικεύοντας (*οἱ λοιποὶ πάντες*). Ως τέχνη ορίζεται το σύνολο γνώσεων και δεξιοτήτων που επιτρέπουν στον συγκεκριμένο κάτοχό τους να παράγει μορφές, τεχνικά δημιουργήματα. Υπό αυτή την έννοια, δηλώνει ο Αριστοτέλης, η τέχνη μιμείται τη φύση· κοινός παράγοντας που τις συνδέει είναι η ύπαρξη κάποιας δημιουργικής λογικής. Ἐτσι, τεχνίτης δεν είναι μόνο ο καλλιτέχνης αλλά γενικότερα ο δημιουργός, και προϊόντα της τέχνης όχι μόνο τα καλλιτεχνικά έργα αλλά όλα τα δημιουργήματα του τεχνίτη.

Χρησιμοποιεί τα επίθετα *ἀγαθοί* – *κακοί* και τα αντίστοιχα επιρρήματα *εὖ* – *κακῶς*. Τα επιρρήματα αναφέρονται στον τρόπο που ενεργούν ο κιθαριστής και ο οικοδόμος αντίστοιχως (στην καλή ή την κακή εξάσκηση), ενώ τα επίθετα στο καλό ή το κακό αποτέλεσμα της ενέργειάς τους (στην απόκτηση ή όχι της αρετής που εξαρτάται από τον τρόπο ενέργειας).

Δεν αρκεί, λοιπόν, απλώς να εξασκούμαστε σε μια οποιαδήποτε πράξη, αλλά να εξασκούμαστε σε καλές και σωστές πράξεις. Αυτό το διαπιστώνουμε και στις τέχνες αλλά και στις ηθικές αρετές. Θα γίνουμε καλοὶ οικοδόμοι, όχι αν οικοδομούμε συνεχώς, αλλά μόνο αν εξασκηθούμε στο σωστό χτίσιμο και καλοὶ κιθαριστές, όχι αν παίζουμε συνεχώς κιθάρα, αλλά μόνο αν εξασκηθούμε στο σωστό παίξιμο της κιθάρας. Θα γίνουμε ηθικά ενάρητοι, μόνο αν εξασκηθούμε σε ηθικά ενάρητες πράξεις σύμφωνα με τους κανόνες της τέλει αρετής.

Με τη χρήση του «επαγωγικού παραδείγματος» ο Αριστοτέλης δείχνει ότι στην πράξη η ποιότητα της άσκησης και της μαθητείας προσδιορίζει την ποιότητα της επίκτητης ιδιότητας. Ἐτσι φαίνεται να αποδέχεται ότι η ποιότητα άσκησης και της επίκτητης ιδιότητας συνδέονται με σχέση αιτίου - αποτελέσματος. Σε αυτή τη διαδικασία είναι καθοριστικός ο ρόλος του δασκάλου («Εἰ γὰρ μὴ οὕτως εἶχεν, οὐδὲν ἂν ἔδει τοῦ διδάξοντος, ἀλλὰ πάντες ἂν ἐγίνοντο ἀγαθοὶ ἢ κακοί»), το οποίο αποτελεί ένα ακόμη αποδεικτικό επιχείρημα της βασικής θέσης του ότι *οὐδεμία τῶν ἠθικῶν ἀρετῶν φύσει ἡμῖν ἐγγίγνεται*. Συγκεκριμένα, με τη χρήση ενός σύνθετου υποθετικού λόγου ως προς την απόδοση, όπου εναλλάσσεται η αρνητική με την καταφατική διατύπωση προσπαθεί να επισημάνει τον ρόλο της άσκησης και του δασκάλου για την απόκτηση της ηθικής αρετής. Η υπόθεσή του αναφέρεται σε προηγούμενες διαπιστώσεις (αν δεν συνέβαινε αυτό που προαναφέρθηκε, δηλαδή αν δεν ήταν απαραίτητο να λάβει ένας τεχνίτης ικανοποιητική εμπειρία με τη συστηματική άσκηση του σε ένα εξειδικευμένο αντικείμενο), ενώ οι αποδόσεις δημιουργούν δύο νέες αποδεικτικές προεκτάσεις: την αναγκαιότητα της διδασκαλίας (*οὐδὲν ἂν ἔδει τοῦ διδάξοντος*) και την παραδοχή ότι κανείς δεν είναι εκ φύσεως *ἀγαθός* ή *κακός*. Ο υποθετικός λόγος που δηλώνει το αντίθετο του πραγματικού υπογραμμίζει κατηγορηματικά τη θέση του Αριστοτέλη και αποτελεί μια απόδειξη εκ του αντιθέτου. Η αναγκαιότητα (*ἔδει*) του δασκάλου και της διδασκαλίας δηλώνει με σαφήνεια τη δυνατότητα διαμόρφωσης του ήθους των πολιτών και τελικά τον επίκτητο χαρακτήρα των ηθικών ιδιοτήτων. Αν αυτές οι ιδιότητες προέκυπταν τυχαία με τη γέννηση του ανθρώπου, ο ρόλος της εκπαιδευτικής διαδικασίας θα περιοριζόταν μόνο στη μετάδοση γνώσεων. Σύμφωνα, όμως, με τον Αριστοτέλη, ο δάσκαλος θα διδάξει τους κανόνες της αρετής, τους τρόπους εφαρμογής αυτών και

θα εκπαιδεύσει στην ορθή άσκηση. Είναι αυτός που παρακολουθεί και καθοδηγεί τους ανθρώπους στον σωστό εθισμό, συνδυάζοντας την ενέργεια του λόγου με την εφαρμοσμένη άσκηση. Το ίδιο απαραίτητος είναι ο δάσκαλος και στις τέχνες, διότι αυτός θα διδάξει τον ασκούμενο σε μια τέχνη τους κανόνες της και τον σωστό τρόπο εφαρμογής τους.

Επομένως, ο φιλόσοφος, όπως και ο Πλάτωνας, θεωρεί το εκπαιδευτικό έργο ως ένα από τα σπουδαιότερα έργα της πολιτείας και πιστεύει ότι αυτό μπορεί να πραγματοποιηθεί με τους νόμους και την παιδεία. Αυτός, ακριβώς, είναι και ο ρόλος του νομοθέτη στην πόλη: αποτελεί τον δάσκαλο των πολιτών, ο οποίος χρησιμοποιώντας σωστούς νόμους, θα διδάξει τους πολίτες τι είναι δίκαιο και τι άδικο, θα ορίσει τους κανόνες της δίκαιης και ηθικής συμπεριφοράς μέσα στην πόλη και θα τους οδηγήσει στην ευδαιμονία.

B3.

1. Λανθασμένη
2. Λανθασμένη
3. Σωστή
4. Σωστή
5. Λανθασμένη

B4.

- **ρυπογόνος:** γινόμενον
- **ανάθεση:** νομοθέτου
- **ένδεια:** ἔδει
- **ξέφρενος:** σώφρονες
- **διάστρεμμα:** ἀναστρέφεσθαι

Γ1. Επομένως ποιος θα τολμούσε, αφού έτσι είχαν τα πράγματα, να επιχειρήσει μια τέτοια πράξη; Μου φαίνεται μάλιστα ότι είναι φοβερό εσείς, στους οποίους έχει ανατεθεί από την πόλη να φροντίζετε διαρκώς/ ανελλιπώς τα ιερά ελαιόδεντρα, ούτε να μου επιβάλατε πρόστιμο ποτέ ως τώρα επειδή κατά τη γνώμη σας εργαζόμουν παράνομα, ούτε να με οδηγήσατε σε δίκη επειδή τάχα τα κατέστρεψα, αντίθετα αυτός, που ούτε τυχαίνει να είναι γεωργός εκεί κοντά, ούτε έχει επιλεγεί ως επιμελητής ούτε βρίσκεται σε τέτοια ηλικία ώστε να έχει γνώσεις για τέτοια ζητήματα, με κατήγγειλε ότι καταστρέφω τις ιερές ελιές από την περιοχή.

Γ3.α. τούτους δ' οἱ οὔτε γεωργοῦντες ἐγγὺς τυγχάνουσι οὔτ' ἐπιμεληταὶ ἡρημένοι.

Γ3.β. διαβλήθητι

ἀφανιεῖν

φαίη

περιώκουν

Γ4.α.

- **οὔσης:** γενική απόλυτη χρονική μετοχή με υποκείμενο «δημοκρατίας». Λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο «παρανομεῖν».
- **ἀδικεῖν:** τελικό απαρέμφατο ως υποκείμενο στο απρόσωπο ρήμα «ἐξῆν» (ετεροπροσωπία)
- **ἐμαυτῷ:** δοτική αντικειμενική στο «κακονούστατος».
- **ἐλαῶν:** αντικείμενο στο απαρέμφατο «ἐπιμελεῖσθαι».
- **ὡς ἀφανίσαντα:** επιρρηματική αιτιολογική μετοχή υποκειμενικής αιτιολογίας, συνημμένη στο «με». Λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός της αιτίας στο «καταστήσαι».
- **ἐπιμελητής:** κατηγορούμενο στο «ὄς» λόγω του «ἡρημένος».

Γ4.β. Υπόθεση: εἰ ἦν (οριστική ιστορικού χρόνου)

Απόδοση: ἄν ἐπεχείρησα (δυνητική οριστική)

ο υποθετικός λόγος δηλώνει το αντίθετο του πραγματικού και είναι απλός και ανεξάρτητος.

Μετατροπή σε προσδοκώμενο

Υπόθεση: ἐάν μὴ πάντων ἀνθρώπων ἐμαυτῷ κακονούστατος ᾧ (υποτακτική)

Απόδοση: Πῶς δ' [...] ὅμων οὕτως ἐπιμελουμένων ἐκ τούτου τὴν μορίαν ἀφανίζειν ἐπιχειρήσω (οριστική μέλλοντα)